

SLOVENSKI GOSPODAR

Izhaja vsako sredo
Cene: Letno din 32—, polletno
din 16—, četrtletno din 8—, ino-
zemstvo din 64—
Poštno-čkovni račun številka 10.603

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO
Z MESEČNO PRILOGO „KMEČKO DELO“

Uredništvo in upravnništvo: Maribor, Koroška 5.
Telefon 21-13

Cene inseratom: Cela stran
din 2000—, pol strani din 1000—,
četrt strani din 500—, 1/8 strani
din 250—, 1/16 strani din 125—
Mali oglasi vsaka beseda din 1—

Preosnova Češkoslovaške

Dvajsetletnica češkoslovaške države, ki se letos obhaja, je krenila meseca septembra s poti narodnega veselja na pot globoke narodne žalosti. Češkoslovaška država je nastala ob koncu svetovne vojne kot ena izmed radostnih posledic zmage velike antante (zveze Anglije, Francije in Rusije) nad Nemčijo in njeno zaveznico avstro-ogrsko monarhijo. Njene meje so bile določene z mirovnimi pogodbami v Versaillesu, St. Germainu in Trianonu. Država ni bila enotna narodna, ker je na njenem ozemlju poleg Čehov in Slovakov prebivalo nad 3 milijone Nemcev, okoli 800.000 Mažarov, 750.000 Rusov (Ukrajincev) in okoli 80.000 Poljakov. Država se je trudila, da je dala vsem narodnim manjšinam čim največ manjšinskih pravic. Zlasti to velja o Nemcih, ki so bili v svoji narodnosti in kulturi popolnoma zaščiteni, saj so imeli svoje narodno šolstvo od ljudskih šol do vseučilišča. Nepristranska zgodovina je to priznala, odnosno bo morala spriti pritiska, ki se v drugih večjih državah vrši na narodne manjšine, v bodočnosti priznati kot dokaz slovanske pravičnosti in strpnosti napram drugojezičnim manjšinskim narodom.

Mesec september je s svojimi znanimi dogodki, ki so dosegli v Münchenski pogodbi med Anglijo, Francijo, Italijo in Nemčijo svoj zaključek, prinesel češkoslovaški državi strahovit udarec: razkosanje državnega ozemlja. Nemci se bodo priključili z ozemljem, kjer stanujejo, nemški državi, Poljaki bodo dobili tješinsko ozemlje in Madžari kraje z madžarsko večino. Koliko prebivalstva bo češkoslovaška zgubila, se zdaj do kraja še ne da oceniti. Ako bo odločilno ljudsko štetje v nekdanji avstro-ogrski monarhiji iz l. 1910., preti Češkoslovaški nevarnost, da pride pod Nemčijo poleg Nemcev še tudi okoli 1 milijon Čehov. To kajpada ne bi bila nobena rešitev češkoslovaškemškega vprašanja, ker bi mesto nemške narodne manjšine v Češkoslovaški nastala velika češka narodna manjšina v Nemčiji. Vloge bi bile spremenjene, spor pa bi ostal in z njim eden izmed glavnih razlogov, ki ogrožajo mir v Evropi.

Novejša poročila vzbujajo upanje, da bo prišlo po direktnih pogajanjih med Češkoslovaško in Nemčijo v tem vprašanju do sporazuma, zaradi česar bi se obe državi tudi soglasno odpovedali plebiscitu v narodno mešanih krajih.

Češkoslovaška trpi težko preizkušnjo, ki je prišla nad njo, ne samo z velikim samozatajevanjem ter z izredno potrpežljivostjo, marveč tudi s tisto življenjsko žilavostjo, ki je temu narodu bila svoj-

ska v celi njegovi zgodovini. Udarec ni mogel naroda zlomiti, marveč je vzbudil vse sile njegovega duha in njegove volje v obrambo in preosnovo, ki pomenja prilagoditev novim razmeram. Münchenska pogodba je pokopala stari politični sistem, ki se je po njem vladala češkoslovaška država. Odstop državnega predsednika dr. Beneša je zunanji znak in dokaz, da je ta sistem končnoveljavno pokopan. Osamljenost Češkoslovaške v času največje napetosti, ki je v septembru zavladala med njo in Nemčijo, je dokazala, da zunanja politika države ni bila srečnih rok. Novi zunanji minister Hvalkovski pripravlja v tem oziru potrebno preorientacijo.

Še večja pa je preosnova, ki se je izvršila v notranji državni ureditvi. Doslej je vladal v državi strog centralizem, ki je živel v usodni samoprevari, da je to naj-

boljša in edina upravna oblika, ki more obvladati vse težave narodnostno mešane države. Razvoj je dokazal, da to ni res. Ne samo, da ta državno-upravna oblika ni zadovoljila Nemcev in drugih narodnih manjšin, odbijala je tudi Slovake. Sedanja obnovitvena vlada v Pragi je uvidela usodne napake, ki so bile storjene v prvih dveh desetletjih države, ter preosnavlja državo iz strogo centralistične v federativno (zvezno). Slovaki so dobili svojo avtonomijo, ki jim jo je pred ustanovitvijo države obljubil Masaryk v pogodbi v Pittsburgu (v Zedinjenih državah Sev. Amerike). Avtonomijo so dobili tudi podkarpatski Rusini, kakor jim je bila obljubljena od velesil v mirovni pogodbi. Češkoslovaška se prenavlja v zvezno slovansko državo Čehov, Slovakov in Rusinov. Upravičeno je upanje, da bo ta nova državna tvorba močna, ker bo zgrajena na narodni zavesti in bratski zadovoljnosti ljudstva vseh pokrajin kot na svoji najtrdnjejši podlagi.

Veliki in važni dogodki v novi Češkoslovaški

Po sporazumu druga vlada

Dogodki po sporazumu v Münchenu so nujno zahtevali spremembe v vladi in predvsem pa čisto nova pota v češkoslovaški notranji ter zunanji politiki. Zadnji dejstvi sta prisilili predsednika dr. Beneša, da je izročil 4. oktobra krmilo države novi vladi, katera bo morala sprejeti v težkih časih dalekosežne ukrepe. Nova vlada je sestavljena iz teh-le osebnosti: predsednik vlade in vojni minister general Jan Sirovy, zunanje zadeve dosedanji poslanik v Rimu dr. František Hvalkovski, notranje zadeve Jan Černy, finance dr. Josip Kalfus, pravosodje Vladimir Fajnor, železnice general Vladimir Gajdoš, javna dela general Karel Husarek, kmetijstvo dr. Ladislav Feierabend, dosedanji ravnatelj žitne monopolne uprave, socialna politika dr. Peter Zenkl, praški župan, ministri brez listnice: dr. Stanislav Bukovsky (kot zastopnik Sokola), dr. Hugo Vavrečka in dr. Ivan Parkanž. Pravosodni minister bo začasno vodil tudi ministrstvo za izenačenje zakonov, prometni minister tudi pošto in brzojav, minister brez portfelja dr. Bukovsky pa šolstvo in telesno vzgojo. — V drugi vladi generala Sirovyja sta že dva Slovaki, eden bo še imenovan. Podkarpatsko Rusijo zastopa Parkanž.

Nova pota nove vlade

Nova vlada je imela 5. oktobra prvo sejo, na kateri je bil izvoljen notranji minister Černy za namestnika ministrskega predsednika in je bila sestavljena deklaracija ali program vlade za bližnjo bodočnost. Deklaracijo vlade je sporočil no ra-

diu ministrski predsednik 5. oktobra. Označil je za bodoče prijateljske odnose Češkoslovaške z vsemi, zlasti s sosedi. Vlada bo organizirala javno upravo tako, da se bo lahko upirala na vse ustvarjajoče sile naroda, tudi na Slovake in Podkarpatske Ruse. Ministrski predsednik je naglasil dobesedno:

»Odkritosrčno izjavljam, da bomo storili vse, da izpolnimo upravičene zahteve Slovakov in Podkarpatskih Rusov. Mi vsi v vladi se zavedamo, da sloni novo življenje republike edino in samo na tesni povezanosti na življenje in smrt med Čehi, Slovaki in Podkarpatskimi Rusi. Začenjamo novo življenje. Polagamo temelje bodoče Češkoslovaške, domovine Čehov, Slovakov in Podkarpatskih Rusov, ki naj bodo povezani v medsebojnem zaupanju in po popolni enakopravnosti.«

Vodilno načelo gospodarske politike bo: Delo in kruh za vse. Vlada bo sestavila podlago za urejeno in stalno valuto in bo dosegla ravnotežje med kmetijstvom in industrijo.

Odstop predsednika dr. Beneša

V očigled dogodka, kateri so pretresali v zadnjih časih češkoslovaško republiko, ni preostalo 54 letnemu in tri leta predsedujočemu dr. Edvardu Benešu drugega, kot da je odstopil. Ko je zaprisegel novo vlado, je poslal dr. Beneš predsedniku vlade pismo, v katerem ga obvešča 5. oktobra popoldne, da je sklenil odložiti predsedništvo republike. General Sirovy je nato stopil pred radio in je najprej prečital izjavo nove vlade, na kar je sporočil svetu Benešovo ostavko